

KLIMA ŠKOLNÍ TŘÍDY

Listopad 2009

Hana Filová

Vstupní otázky:

- Proč se liší jedna třída od druhé? (vrstevnické, ale i jiné)
  - V čem jsou mezi nimi nejčastěji rozdíly?
  - Co tyto rozdíly způsobují?
  - Co vytváří „charakter“ (istiku) školní třídy?
  - Jak dosáhnout toho, aby klima školní třídy bylo pozitivní?
  - Jaký význam mají tyto poznatky pro budoucí učitele?
-

Klima školní třídy

- dlouhodobější emocionální naladění, zobecněné postoje a vztahy ve třídě, míra integrity, spolupráce a pohody ve třídě, kterou vnímají specifickým způsobem žáci i učitelé (např. Švec, 1996)
- bezprostředně ovlivňuje efektivnost výuky
- aktuální (jaké je) X preferované (jaké by si žáci - učitelé přáli)
- (Odlišit od „atmosféry“, která vyjadřuje spíše okamžitý stav, vzniklý pod vlivem specifických podnětů – konfliktních situací, slavnostních okamžiků, nenadálých událostí apod.)

Pozn.: Klima školy

vyjadřuje kvalitu interpersonálních vztahů a sociálních procesů v dané škole, jak ji vnímají, prožívají a hodnotí všichni zúčastnění.

Je významně ovlivňováno hlavně

- stylem řízení pedagogického týmu ze strany vedení školy (partnerství, přebírání odpovědnosti za výsledky práce, týmová spolupráce na všech úrovních a apod.)
- úrovní požadavků na všechny členy komunity (učitele i žáky) a
- kvalitou a funkčností pravidel života ve škole

Výzkumy školního klimatu v ČR např.:

M. Pol a kol. (FF MU), S. Štech a Pražská skupina školní etnografie (FF UK) apod.

Optimální klima =

- cílevědomé, orientované na úkoly
- uvolněné, vřelé, podporující
- se smyslem pro pořádek (pravidla)
- s uznáním autority učitele a jeho práva řídit
- s důvěrou, že bude dosaženo cílů

Výsledek takového působení klimatu =

- kladné postoje žáků k výuce a škole
- rozvoj vnitřní motivace žáků
- = efektivní výuka

Pozitivní klima třídy má tyto charakteristiky:

(Knowles, 1985, podle Mareše, 1995)

● Podmínky:

a) fyzikální – *architektura, uspořádání, vybavení*

b) psychologické: *vzájemný respekt – spolupráce – možnost vzáj. spolehnutí – vzáj. podpora a pomoc – otevřenost a autentičnost jednání – potěšení a radost ze společenství – humánnost a lidskost v jednání*

● Zaangažovanost žáků na společné tvorbě plánů

● Zaangažovanost žáků na diagnostice svých potřeb

● Zaangažovanost žáků na definování společných cílů

● Zaangažovanost žáků na navrhování postupů učení

● Pomoc žákům při realizaci navržených postupů (U)

● Zaangažovanost žáků na hodnocení průběhu a výsledků učení

Determinanty určující kvalitu klimatu třídy (příp. školy):

- věk žáků (stupeň školy)
- typ školy (ZŠ, G, SOŠ- stupeň „výběrovosti“)
- zvláštnosti seskupení žáků (každé je jedinečné!!, příp.řízená specifika: třída pro talentované žáky, děti se specif. potřebami, specifické obory apod.)
- pohlaví žáků (dívčí- chlapecké-koedukované třídy)
- zvláštnosti žáků (individualita, učební styl, zkušenosti, ambice...)
- sociální zázemí žáků (vliv rodin, příp. vrstevnických skupin mimo školu)
- množství a kvalita norem chování
- intelektuální úroveň žáků
- výchovní činitelé ve třídě – zvl. učitelé
- pracovní motivace a snaha po úspěchu
- kvalita třídního aktivu (jádra kolektivu) – míra shody jeho cílů s cíli školy (vers. „problémovost“)
- specifika učebního předmětu, příp. učitele na daný předmět
- třídní učitel a jeho způsob komunikace se třídou

Faktory klimatu třídy

Srovnej: dotazník CES – Švec, 1996 (kol., s. 70-75, 92-93)

My Class Inventory MCI - Kalhous; Obst. Školní didaktika. Praha : Portál 2002, s.236)

Kategorie: spokojenost – soutěživost – soudržnost – třenice – obtížnost učení

Výzkumy klimatu třídy – přístupy (Mareš, 1995):

- **sociometrický**: koheze, integrovanost, sympatie, vliv žáků / výkonnost, úspěšnost, chování. *Metoda: dotazník SORAD*
- **organizačně-sociologický**: U jako organizátor a T jako org. jedn. – U postupy, autorita, komunikace / výsledky, výkony T. *Metoda: standard. pozorování*
- **interakční**: U+T a jejich vzáj. interakce/ efektivita práce, výkonnost, chování, postoje. *Metoda: standard. pozorování (tužka-papír), AV záznamy a jejich popis a analýza (Flanders)*
- **pedagogicko-psychologický**: U+T – vztahy, spolupráce; soc. podpora žáků, sebepojetí, vztahy / výkonnost, postoje k učivu, připisování příčin úspěchu a neúspěchu
- **školně-etnografický**: jak klima funguje, jak je vnímají, popisují a hodnotí sami aktéři. *Metoda: zúčastněné pozorování, rozhovor*
- **vývojově-psychologický**: žák jako os. ve třídě jako soc. prostředí, v němž se rozvíjí / úspěch, (ne)zájem o školu, sebepojetí
- **sociálně-psychol. a environmentalistický (nejrozšířenější)**: T jako prostředí pro učení: klima – složky – aktuální a preferované klima. *Metoda: posuzovací škály (jak je sami aktéři vidí a hodnotí, co očekávají)*

Podle zahraničních studií (např. Mortimore a kol. 1988, Wragg a Wood 1964) **má pozitivní klima zásadní vliv na:**

- průběh a výsledky učení žáků - efektivita
- vztah k učení - motivovanost
- vztah ke škole jako společenství - pozitivní sociální vazby a zkušenosti

***Mnoho autorů připisuje zásadní vliv jednání učitele v prvních společných hodinách se třídou!!!

Zkušení učitelé zpravidla dokážou získat třídu pro spolupráci (z výzkumů – srov. chování začínajících a zkušených učitelů – Kyriacou 1996):

- jsou sebejistější, vřelejší a přátelštější
  - pracují v „podnikatelském“ duchu
  - poskytují žákům více podnětů
  - jsou mobilnější
  - více navazují kontakt očima
  - více využívají humor
  - jasněji stanovují pravidla chování
  - mají lépe upevněnou autoritu (ABY NE!?!)
-

Základní strategie ve vedení třídy = získat žáky pro spolupráci!!!

- *předcházíme tím kázeňským problémům a pracujeme s pozitivním vyladěním* (Cangelosi, 1994)

Co pro to má dělat učitel???

1. *efektivní výuka (žáci jsou zaměstnaní, učení je poutavé, má pro ně smysl, mají respekt a důvěru k učiteli pro jeho profesní kompetentnost) – význam celoživotního sebevzdělávání a sebevýchovy učitele!!*
2. *vytvoření příznivého (pracovního) klimatu*
řízení „v podnikatelském duchu“ - co nejefektivněji (nejpříjemněji) dosáhnout co nejlepšího efektu; manažerský přístup
3. *partnerská komunikace se žáky + vědět, co se ve třídě děje*
  - *smysluplná a srozumitelná pravidla chování*
  - *systematický přístup při řešení nespolupracujícího chování žáků (adekvátní reakce na nespolupracující chování, spojení s rodiči, vedením školy popř. jinými odborníky)*

MÍSTO ZÁVĚRU:

A co ještě může dělat učitel?

- **Motivovat a motivovat** (trváme na aktivním zapojení všech dětí a stavíme na očekávání úspěchu!!! Podporující hodnocení)
- **Vzájemná úcta a kontakt** (zajímat se srdečně o své žáky)
- **Být dobrým příkladem, ale musí být i legrace**
- **Neustále podporovat sebeúctu dětí** (nevystavovat je pocitu selhání, podporovat, poskytovat taktně pomoc – **HUMANISTICKÝ PŘÍSTUP – skutečné partnerství**)
- **Vytvářet dobrý „environmentální“ styl ve třídě:** úprava prostředí, požadavky na úpravu věcí, oděvu, ale i chování.
- **Směřovat soužití ve třídě k vytváření tradic a společných zážitků - „NAŠE TŘÍDA“**

Literatura:

- CANGELOSI, J. S. *Strategie řízení třídy*. Praha : Portál, 1994.
  - FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha : Portál, 1997.
  - KALHOUS, Z.; OBST, O. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002, s.236.
  - Kol. *Vybrané kapitoly z obecné didaktiky*. Brno : PdF MU, 1996. (ŠVEC, V. Klima třídy, s. 70).
  - KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha : Portál 1996.
  - MAREŠ, J. *Sociální klima školní třídy. Přehledová studie*. Praha: Asociace školní psychologie ČR a SR, 1998.
  - PASCH, M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha : Portál 1998 (s. 322)
  - STŘELEČEK, S. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy*. Brno : PdF, 2002.
-